

KAARINA KILPIÖ
ELINA NIIRANEN
SAIJALEENA RANTANEN

”ROHKEASTI YLI RAJOJEN” – SES täyttää 50 vuotta

Lokakuun lopussa erityisesti sosiaalisen median kautta levisi tieto, että Yleisradio aikoo lopettaa Amanda Kauranteen toimittaman kansanmusiikkia käsittelevän radio-ohjelman *Sydänjuurilla*. Tämä aiheutti kannanottojen vyöryn: useat akateemiset kansanmuusikot, musiikin tutkijat, taiteen eri kentällä toimijat sekä kansanmusiikin harrastajat esittivät vaatimuksensa ohjelman säilyttämisen puolesta. Kansanmusiikin ja kansantanssin edistämiskeskus kokosi ohjelman säilyttämistä ajavan adressin taakse alan institutionaalisia toimijoita, ja mukana oli myös Suomen etnomusikologinen seura. Marraskuun 2023 alussa *Sydänjuurilla*-ohjelman säilyttämissä polkaistiin alulle kansalaisadressi, ja YLE Sydänjuurilla tukikonsertti järjestettiin 3.12.2023 Helsingin Musiikkitalossa. Samalla keskustelu on jatkunut kiivaana. Nähtäväksi jää, mikä on edellä kuvattujen toimien vaikutus, mutta ainakin ne osoittavat, että halutessaan tieteelliset seurat voivat olla mukana edistämässä konkreettisia ja tärkeitä toimia, jotta asiat muuttuisivat parempaan suuntaan – joskus näkyvässäkin roolissa korjaamassa epäkohtia.

Parhaimmillaan aktiivisuus yhdistää monia ihmisiä ja kokonaista musiikkialaa. Yksittäisten ihmisten ääni hukkuu helposti. Muun muassa siksi tarvitaan tieteellisten seurojen kaltaisia yhteisöjä: ne ovat näkyviä ja vaikutusvaltaisia toimijoita, joilla on mahdollisuus tuoda tärkeitä tutkimusnäkökulmia myös julkiseen keskusteluun. Tieteellinen seura voi toimia musiikkikentän varteenotettavana partnerina ja tehdä paljon hyvää alan sisällä. Seuralla on siis eräänlainen tilaus tai agenda yhteiskunnalliselle vaikuttamistyölle.

Kolmen viikon kuluttua vuosikirjamme ilmestymispäivästä (8.12.2023) käynnistyy Suomen etnomusikologisen seuran 50-vuotisjuhlavuosi. Juhlistamisen ja tapahtumien suunnittelu on jo tietenkin täydessä käynnissä, ja on myös perusteltua pohtia seuran menneitä ja nykyisiä edesottamuksia jo tässä vaiheessa. Millaisissa olosuhteissa ja tunnelmissa vuosi käynnistyy, ja mitkä olisivat hyviä tavoitteita merkkivuodelle? Haluammekin tässä pääkirjoituksessa reflektoida musiikintutkimuksen elinympäristöä ja alan tieteellisten seurojen olemusta. Olemme omistaneet vuoden 2023 vuosikirjan marraskuussa 80 vuotta täyttäneelle Pekka Gronowille – kansainvälisesti tähän mennessä tunnetuimmalle suomalaiselle etnomusikologille ja seuran perustajajäsenelle – joten oli luontevaa myös hakea pohdinnallemme aikaperspektiiviä haastatteleamalla häntä parin kysymyksen verran.

EVK: Minkä näet seuran ydintehtävänä?

PG: Aivan ilmeisesti vielä on tarvetta, ja tilaa, muista musiikin tutkimuksen alueista erilliselle etnomusikologialle, ja SES:n on syytä olla tässä kentässä aktiivisten tutkijoiden yhdysside. Mutta samalla SES:n olisi mielestäni syytä katsoa ympärilleen ja rakentaa siteitä muihin musiikintutkimuksen järjestöihin ja toimijoihin. Rohkeasti yli rajojen.

SES onkin tiiviissä ja säännöllisessä yhteistyössä kotimaisen sisarseuransa MTS:n kanssa, ja seurat kantavat myös yhdessä huolta alan tulevaisuudesta. Parivaljakolle on välillä povattu jonkinasteista fuusiota, vähintään tiettyjen julkaisujen ja toimintojen kohdalla. Alalla on jo pidemmän aikaa keskusteltu seurojen ja samalla julkaisujen yhdistämisen tarpeesta sekä siihen liittyvistä plussista ja miinuksista. Samalla monen mielessä nousee kuitenkin esille huoli siitä, että ”toinen syö toisen” – että musiikintutkimuksen eri näkökulmat eivät ehkä sovikaan saman sateenvarjon alle. SES:lla on ollut muidenkin seurojen ja tutkimushankkeiden kanssa luontevaa yhteistyötä, jollaisen soisi versovan jatkossa entistäkin pidäkkeettömämmin. Juhlavuoden kynnyksellä onkin hyvä pohtia seuran tulevaisuutta menneeseen peilaten, mutta samalla tulevaisuuteen katsoen. Perustamisvaiheessa seuralle oli todellinen tarve, kuten perinnesäilyttämisen turvaaminen. Etnomusikologia on kuitenkin paljon muutakin.

Seuran julkaisutoiminta käynnistyi 35 vuotta sitten *Rockin potku* -teoksella. Julkaisusarjan seuraavat osat – kaksi väitöskirjaa – ilmestyivät heti perään: Pekka Jalkanen analysoi jazzkulttuurin murrosta Helsingissä 1920-luvulla, ja Vesa Kurkela puolestaan kansanmusiikin hyödyntämistä suomalaisen järjestötoiminnan historiassa. Julkaisupolitiikka on jatkunut yhtä laajakatseisena. Kuva: Kaarina Kilpiö.

EVK: Millaisia merkittäviä muutoksia näet SES:n 50-vuotisella taipaleella?

PG: Etnomusikologian kantavana ideana oli alusta lähtien tutkia musiikkia, joka jäi perinteisen musiikkitieteen tutkimusalan ulkopuolelle. Kävi yhä ilmeisemmäksi, miten paljon tällaista musiikkia oli. Kun SES perustettiin, sen ”isovelji” *Society for Ethnomusicology* oli jo lähes 20 vuotta vanha. Pohjois-Amerikassa oli silloin (ja edelleenkin) hyvät edellytykset tähän. Maassa oli merkittävä alkuperäisväestö, amerikkalaisilla tutkijoilla oli myös hyvät mahdollisuudet liikkua maailmalla, ja antropologia oli vakiintunut tieteenala amerikkalaisissa yliopistoissa. Etnomusikologian perustajat löysivät luontevasti paikkansa amerikkalaisista yliopistoista.

Vaikka etnomusikologia oli syntynyt oppositiossa suhteessa perinteiseen musiikkitieteeseen, sillä oli myös sokeat pisteensä. Etnomusikologit pitivät ymmärrettävästi tärkeänä perinteisen musiikin suojelemista, mutta samalla he usein sulkivat tutkimusalueensa ulkopuolelle musiikin muutokset kuten modernin populaarimusiikin tai ääniteteollisuuden. Tuloksena oli uusia järjestöjä populaarimusiikin tutkimusta varten. Tällä hetkellä alalle on syntynyt kunnioitettava määrä tutkijajärjestöjä, osittain hyvinkin suppeille erikoisaloille. Tällä välin myös ”perinteinen” musiikkitiede on uusiutunut. Äänitteiden merkitys lähteenä on noussut esiin, ja tutkimus on laajentunut teosten tutkimuksesta esityksen tutkimukseen. Musiikkitiede ja etnomusikologia lähestyvät tässä suhteessa toisiaan. Tulevaisuudessa tämä kehitys varmaankin jatkuu, ja siihen kannattaisi syventyä tarkemmin. Olemmeko menossa kohti kaiken kattavaa ”yleistä musiikkitiedettä”? Voisiko tällainen kehitys olla mahdollista ilman että jokin tutkimusalue jää samalla tavoin paitsioon, niin kuin aikaisemmin?

Pääkirjoituksen aiheita pohtiessamme tunsimme kiinnostusta pohtia hiukan laajemmin myös tutkimusyhteisön olemusta. Tulevaisuudentutkijat Anita Rubin ja Miika Lehtonen hahmottelivat taannoin yhteisön koostuvan seuraavista osatekijöistä:

...tutkijayhteisöt kotimaassa ja ulkomailla, tieteelliset seurat ja kansalaisjärjestöt; tieteenalan tärkeimmät julkaisut ja aikakauslehdet, seminaarit ja konferenssit, tärkeimmät keskustelualueet netissä sekä opiskelijavaihto. (TOPI.)

Tieteellisiä seuroja voi siis pitää yhtenä tutkimusyhteisöä rakentavana ja kannattelevana osasena. Keskustelua seurojen roolista ja tarpeellisuudesta on viime vuosikymmenet käyty myös laajemmin tieteen tekemisen kentällä. Tieteellisten seurojen valtuuskunnan tuolloinen puheenjohtaja totesi 2001, ”riippumatta jäsenmäärästä seurojen yksi perusongelma näyttää olevan nuorten tieteenharjoittajien saaminen

mukaan seuratoimintaan” (Ryynänen-Karjalainen 2001: 64). Mutta mitä voisi parhaimmillaan olla musiikintutkijoiden yhteisöllisyys, joka vetäisi nuoremmat ja pitäisi varttuneemmat mukana toiminnassa?

Olemme toimittajien kesken keskustelleet paljon musiikkialan tutkijoiden yhteisöllisyydestä ja sen muutoksista. Alan tutkimus tuntuu tiivistyvän yhä enemmän yhteisen musiikintutkimus-käsitteen, tai Pekka Gronowin mainitseman ”yleisen musiikkitieteen” alle koulukuntajakojen sijaan. Samalla tuntuu kuitenkin siltä, että tiedämme toisistamme koko ajan vähemmän. Tämä johtuu osittain siitä, että musiikin ja muun taiteen tutkimuksen alaan kohdistuvien säästöjen vaikutuksesta yliopistoilla ei ole entiseen tapaan resursseja lähettää opiskelijoitaan esimerkiksi Musiikintutkimuksen valtakunnallisen tohtorinkoulutusverkoston tapahtumiin – tai musiikintutkijoiden symposiumeihin. Samalla alan sisäiset kitkat ovat myrkyä verkostoitumiselle ja yhteisöllisyyden rakentumiselle. Harvoin tulemme ajatelleksi, kuinka iso merkitys henkilösuhteilla ja rakentavalla yhteistyöllä on pienen alan hyvinvointiin ja aktiivisuuteen. Herää kysymys siitä, kuinka uudet alalle pyrkivät ja musiikintutkimuksen parissa toimivat opiskelijat löytävät verkostonsa – ja toisaalta, mikä heitä houkuttelee alalle? Seuroilla on tässä iso rooli, vaikka on myös tärkeää tiedostaa, että olemme kaikki osaltamme vastuussa siitä, miltä alan tulevaisuus näyttää. Samalla on kuitenkin tiedostettava se, että jatkuvien leikkausten keskellä jokainen tuntuu tekevän töitä näännyksiin asti. Huoli tulevasta ja jatkuva oman alan puolustamisen tarve uuvuttaa ja vaikuttaa väistämättä aktiivisuuteen.

Seurojen toiminnassa tietynlainen jäsenistön passiivisuus on ollut nähtävissä jo jonkin aikaa. Jäsenmäärät ovat vähentyneet käytännössä sitä mukaa kuin seurojen julkaisut ovat siirtyneet verkkoon. Mikä saisi rivijäsenet aktivoitumaan ja miten saisimme houkuteltua uusia jäseniä mukaan toimintaan? Mikä on musiikintutkijoiden ja seurojen identiteetti nykypäivän tutkimuskentällä? Olisiko seurojen olemusta ja tavoitteita syytä määritellä uudelleen? Olemmeko Suomen etnomusikologisen seuran 50-vuotisjuhlan kynnyksellä siinä pisteessä, että sen pitäisi yhdistyä Suomen musiikkitieteellisen seuran kanssa vaikkapa Suomen musiikintutkimuksen seuraksi? Pekka Gronowin mukaan tämän aika ei kuitenkaan ole nyt eikä välttämättä tulevaisuudessakaan:

EVK: Kuinka tutkimusalan tulevaisuus voitaisiin mielestäsi parhaiten turvata?

PG: SES:n on oltava myös etujärjestö. Kesti kauan, ennen kuin etnomusikologia edes hyväksyttiin Suomessa akateemiseksi oppialaksi, eikä se vieläkään ole täysin selvää. Etnomusikologian näkökulmaa tarvitaan kaikkialla musiikkielämässä. Samalla on kuitenkin syytä katsoa, mihin voidaan rakentaa siltoja.

Optimistisesti ajattelemme toimituksessa, että seuraavassa numerossa voimme raportoida aktiivista juhlavuotta ja jäsenmäärän kasvua sekä vilkastuvaa yhteistyötä alan toimijoiden kesken – sekä seura- että yksilötasolla.

Vuosikirjan artikkelit

Saimme tähän numeroon runsaan kattauksen mielenkiintoisia tutkimusartikkeleita. Muun muassa musiikilliset yhteisöt ovat esillä monipuolisesti. Tutkimusartikkeleiden maantieteellinen ulottuvuus on laaja-alainen, mikä kuvastaa Suomessa viidenkymmenen vuoden aikana tehtyä etnomusikologisen tutkimuksen monipuolisuutta. Ying-Hsien Chen tarkastelee artikkelissaan kantelemusiikin harrastajia Japanissa ja Samuli Korkalainen pappien vaimojen roolia musiikillisen toiminnan organisoijina Pohjois-Amerikassa 1890–1962. Yhteisöjen tutkimiseen hyödynnetään kiinnostavia aineistoja, kuten Sofia Joons Gyllingin Viron ruotsinkielisten lauluvihkoihin 1861–1988 tallentuneita käsin kirjoitettuja vihjeitä ja laulutekstejä. Johanna Talasniemi pohtii aikansa merkittävimpiin oopperalaulajiin kuuluneen Aulikki Rautawaaran uraa toisen maailmansodan jälkeisessä poliittisessä tilanteessa. Viime aikojen vilkkaisiin kulttuuriperintöä koskeviin keskusteluihin tuo kiinnostavan lisän Pekka Suutarin artikkeli kanteleen karjalaisista juurista. Anne Tarvaisen artikkeli keskittyy palvelutyöntekijöiden arkeen, tarkastellen taustamusiikkia ja erityisesti ihmisääntä työympäristössä. Institutionaalinen näkökulma on mukana Suomen kansallisoopperan julkisuutta koskevaa lehtikirjoittelua analysoivassa Inka-Maria Nymanin artikkelissa. Martin Cloonan, Sara Cohen ja Kari Kallioniemi kutsuvat lukijoita pohtimaan, kuinka musiikkikaupunkeja pitäisi kuunnella.

Toimitus toivottaa lukijoille antoisia lukuhetkiä vuosikirjan parissa ja Suomen etnomusikologiselle seuralle hyvää alkavaa juhlavuotta!

Lähteet:

Ryynänen-Karjalainen, Lea (2001) ”Tavoitteena elinvoimaiset ja vaikuttavat tieteelliset seurät”. *Terra* 126:2, 63–64.

TOPI (n.d.) ”Tieteellinen tieto ja tiedonintressit”. *Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali*.

<https://tulevaisuus.fi/filosofiset-perusteet/tieteellinen-tieto-ja-tiedonintressit/>